

MEMORIAL
DEMOCRÀTIC
A r g e n t o n a

MORTS I DESAPAREGUTS A ARGENTONA

DURANT LA GUERRA CIVIL I LA POSTGUERRA

Margarida Colomer i Rovira

Argentona, maig 2018

Introducció

Aquest estudi és un encàrrec de l'Ajuntament d'Argentona, Regidoria de Cultura, l'objectiu del qual és erigir un monument a la nostra població per homenatjar a tots els morts de la guerra civil i als de la repressió de la postguerra.

La recerca la vàrem començar a partir d'una ponència presentada el 2011, a la V Trobada d'Entitats Comarcals. Era un estudi inacabat i a partir de l'encàrrec de la Regidoria de Cultura l'hem reelaborat de nou amb més dades. Tot i així està obert a noves introduccions sempre que sigui possible.

L'avenç en el camp de la recerca del cost humà de la guerra civil a Catalunya, ha estat molt important, però no ha quedat totalment acabat. Manquen estudis centrats en sectors com els soldats morts als fronts de combat, les fosses comunes o bé als hospitals militars, els morts en camps de concentració, a l'exili, camps nazis i altres situacions derivades de la guerra. Hi ha moltes persones que hi estan treballant.

L'estudi sobre els morts i desapareguts de la guerra a Argentona vol ser també una aportació en el banc de dades de Catalunya i per això hem estat en contacte amb l'Arxiu del Centre d'Història de Catalunya i amb el seu responsable Jordi Oliva. També volem esperonar altres estudiosos perquè facin la recerca a altres poblacions de la comarca del Maresme, ja que és de les comarques menys estudiades en aquest àmbit.

Entenem que en la guerra no només hi van morir persones de manera violenta a la rereguarda i al camp de batalla. També moriren per les males condicions de vida que portaren malalties pròpies de les circumstàncies, com la tuberculosi, la febre tifoide, la pneumònia... En la postguerra tot i que hi van haver morts a causa de la repressió: afusellats o a la presó, també hi hagueren morts per causes de malaltia. Les circumstàncies de les primeres dècades del franquisme foren de pura misèria, especialment per a les classes populars.

Metodologia

El cost humà de la guerra civil l'analitzem des de diferents àmbits: les morts violentes a la rereguarda, els morts per bombardeigs, els morts i els desapareguts al front i els de l'exili que hàgim tingut notificació. També s'estudien els morts per la repressió entre 1939-1944 perquè es considera que aquesta repressió està estretament lligada en l'acabament de la guerra civil i és una repressió executada directament des de la Dictadura militar

franquista com a revenja dels vencedors cap el vençuts. En aquest cas, citarem els morts afusellats per ordre dels Tribunals Militars franquistes i alguns que hem trobat inscrits al Jutjat de Pau d'Argentona. A partir de la correspondència hem trobat algunes persones mortes camí de l'exili, a l'estranger i el camp de concentració nazi.

Estructura del treball

En primer lloc hem comptabilitzat totes les morts i les hem classificades per gèneres perquè dona una perspectiva del que va representar la guerra a la rereguarda, amb les seves restriccions i precarietat. N'hem fet l'anàlisi i la valoració.

Hem classificat i explicat els morts assassinats de manera indiscriminada, tant els que eren veïns d'Argentona com els que s'havien trobat a les proximitats del terme de la població.

Hem recollit noms i cognoms i la màxima informació possible dels argentonins morts i desapareguts als diversos fronts de guerra. No sempre ha sigut possible trobar la data de la mort.

De bombardejos a Argentona n'hi van haver dos i van ser als afores de la població, molt a prop de la Riera d'Argentona, aproximadament on avui hi tenim el poliesportiu. En aquest cas, sortosament, no hi va haver cap víctima estimable. En canvi, tenim registrat un mort a Barcelona, per accident de cotxe, d'un noi de 15 anys, veí d'Argentona i refugiat, i l'altre víctima era a causa del bombardeig de Granollers el 31-5-1938.

També hem aportat les dades sobre els condemnats a Pena de Mort pels Tribunals Militars de la Dictadura franquista, els que van morir el camí de l'exili, a l'exili i als camps nazis.

El nostre criteri ha estat dividir el treball en diferents apartats, anotant la font primària on ha estat inscrit. La recerca és molt difícil. Hem contrastat tots els noms i informacions de les persones que hem pogut, però tot i això, amb alguns noms no ha estat possible fer-ho. Demanem disculpes per si es trobés algun error, tant en la transcripció del nom i dels cognoms com per la causa de la mort o desaparició.

Respecte els desapareguts, hem anotat els qui consten en els llibres de defuncions del Jutjat Municipal, a la les llistes de Llevés durant la postguerra i els qui en tenim informació gràcies a un familiar directe. Tot i

això volem fer constar que són moltes les cartes entre 1939-1943 en què es demana informació sobre soldats desapareguts.

En cada un d'aquests apartats hem fet un comentari i consideracions al respecte.

Acabem amb una consideració general, ja que pensem que una recerca d'aquestes característiques ho fa necessari.

Agraïments

Ha sigut un honor i un goig poder fer aquest estudi. Volem felicitar l'Ajuntament d'Argentona, per tirar endavant aquest projecte amb l'objectiu de recobrar una memòria útil per a tothom i poder construir un monument que sigui un signe de PAU per tota la població, que ens recordi que ni la violència ni la guerra en seran mai cap garantia.

Per últim voldríem agrair l'atenció del personal del Jutjat de Pau d'Argentona, el suport i atenció de Gemma Bravo, l'arxivera de l'Arxiu Municipal i l'ajuda de Jordi Oliva del Centre d'Història Contemporània de Catalunya.

1.- Morts inscrits al llibre de defuncions del Jutjat Municipal

Taula núm. 1 Juliol-Desembre de 1936

Núm. Volum	Mes	Dones	Homes	Total
17	Juliol	2	1	3
17	Agost	3	3	6
17	Setembre	2	5	7
17	Octubre	1	1	2
17	Novembre	1	1	2
17	Desembre	2	5	7
	Total	11	16	27

Taula núm. 2. Gener-Desembre 1937

Núm. Volum	Mes	Dones	Homes	Total
17	Gener	3	4	7
17	Febrer	4	2	6
17	Març	0	1	1
17	Abril	4	3	7
17	Maig	0	2	2
17	Juny	0	0	0
17	Juliol	2	0	2
17	Agost	0	1	1
17	Setembre	1	1	2
17	Octubre	1	1	2
17	Novembre	2	1	3
17	Desembre	1	6	7
	Total	18	22	40

Taula núm. 3. Gener- Desembre 1938

Núm. Volum	Mes	Dones	Homes	Total
17	Gener	6	6	12
17	Febrer	2	0	2
17/18	Març	5	4	9
18	Abril	0	0	0
18	Maig	5	3	8
18	Juny	2	2	4
18	Juliol	1	0	1
18	Agost	2	1	3
18	Setembre	1	0	1

18	Octubre	4	0	4
18	Novembre	4	4	8*
18	Desembre	2	5	7
	Total	33	24	58

* Observació: El novembre de 1938 hi ha dues persones mortes que estant inscrites a l'any 1939 però que consten mortes el 1938. També hem trobat unes defuncions de veïns d'Argentona a l'arxiu de les actes de defuncions de l'Arxiu Municipal que no constaven a l'Arxiu del Jutjat. S'ha de dir que, cap al final de l'any 1938 les funcions administratives en general són deficientes.

Taula núm. 4. Gener 1939

Núm. Volum	Mes	Dones	Homes	Total
18	Gener	1	0	1

Comentaris a la taula núm. 1, any 1936

La majoria de morts entre el juliol i desembre són a causa de malalties i al domicili. Entre el 23 d'agost i el 22 de setembre trobem 8 persones amb mort violenta a les rodalies d'Argentona. La causa tipificada pel jutjat és d'hemorràgia interna, i són considerats desconeguts. A partir de 1939 la majoria foren identificats. **Un dels desconeguts serà de Badalona, Francesc Font i Sabater, dos de Barcelona, Enric Buxers i Bulló i Blas Llusà i Espinal i un d'Argentona, Lluís Llusà i Calafell.** En aquest apartat s'hi hauria d'incloure **Josep Suari i Mora** que consta com a desaparegut perquè no han pogut identificar el cadàver, però segons referència de la família és probable que fos assassinat fora del terme d'Argentona. Després ja es va saber que fou assassinat a Montcada. Els altres quatre resten com a no identificats. També trobem altres morts, veïns d'Argentona, localitzats a altres poblacions com són **Gabriel Vázquez i Castells**, que morí a Montcada i **Tomàs Tejeiro i del Rey** del qual es trobà el seu cadàver al terme de la Roca del Vallès, tots dos de mort violenta.

Respecte a l'edat trobem que els més joves tenen 4 i 7 anys i el més gran té 86 anys. Les malalties més comunes són miocarditis crònica, col·lapse cardíac i càncer. La diferència entre les morts femenines i masculines és de 5 persones, més homes que dones.

Comentaris a la taula núm. 2, any 1937

La majoria de morts són a causa de malalties i moren al seu domicili. El 19 de febrer trobem a la carretera de Granollers un home mort de manera violenta, que serà identificat el juliol de 1939 com a **Montserrat Cullell i Coll** de 70 anys veí de Llinars del Vallès. El mes de maig també trobem un home mort de manera violenta a la carretera de Parpers, però no s'ha identificat per estar completament cremat. Entre els morts hi ha persones veïnes d'altres poblacions que s'han establert a Argentona i també refugiats.

Respecte l'edat, hi ha registrats diversos infants morts: un de 2 dies, un altre d'11 dies, un altre de 25 dies, un de 4 mesos, un de 19 mesos i un d'11 anys. El més gran és de 90 anys. Les causes més generals són asistòlia, grip, hemorràgia cerebral i comença aparèixer la tuberculosi. Els homes tornen a ser majoritaris, amb una diferència de 4 persones, respecte a les dones. Els mesos que es registren més morts són el gener, febrer i abril, el juny no n'hi ha cap i l'agost només n'hi ha un.

Comentaris a la taula núm. 3, any 1938

Totes les persones moren a causa de malalties i al seu domicili, encara que una d'elles està registrada com a veïna de Barcelona però que en aquells dies té la seva residència a Argentona. Les morts infantils també són importants: un infant de 7 mesos, un de 10 mesos, un de 9 anys i un de 10 anys, el més gran té 91 anys. Les causes de la mort són la grip, càncer, pneumònia, senilitat, embòlia cerebral i febre tifoide. Com podem observar en aquesta taula hi ha més defuncions femenines que masculines, una diferència de 9 persones, les causes poden ser degudes a què la majoria d'homes són al front i a la rereguarda hi domina la població femenina. Els mesos que hi ha més defuncions són gener, març, maig, novembre i desembre, el mes d'abril no n'hi ha cap de registrada.

Comentaris a la taula núm. 4, any 1939

El 1939 només en podem comptabilitzar un, ja que la guerra a Argentona es va acabar el 27 de gener d'aquest any. Per tant, només queda registrada una mort per malaltia al seu domicili i és d'una dona de 78 anys.

Comentaris generals.

A mida que va avançant la guerra el total de morts augmenta. Entre l'any 1937 i 1938, que són sencers, trobem que el 1937 hi ha un total de 40 morts i el 1938 arriben a 58. La causa pot ser la precarietat de les condicions de vida, però també l'augment de població forana. Podem observar que per regla general hi ha més morts masculines que femenines, però aquesta constància desapareix al 1938, perquè la majoria d'homes són al front i la població que queda és majoritàriament femenina.

Durant aquests anys, no tenim registrats els morts al front de guerra, generalment seran inscrits als jutjats a partir de 1939 fins el 1955. Tot i això, podem dir que a la rereguarda estan registrats 127 morts, més 3 que estan identificats fora del terme d'Argentona, en total són 130 defuncions.

2- Morts violentes a la rereguarda

En l'arxiu de correspondència de l'any 1939, caixa 88, en data 14 de desembre del mateix any, trobem escrita la relació de persones assassinades "por los rojos" en el terme d'Argentona. Les hem contrastat amb la Causa General a l'*Arxivo Historico Nacional* de Madrid. Són les següents:

Francesc Font i Sabater, natural de Badalona, 34 anys, solter. Oficial de complement, trobat al km. 9, a les 8h, a la carretera de Mataró-Granollers, el 23-8-1936. Els seus familiars viuen a Badalona c. Francesc Layret, 104. S'ignoren les circumstàncies de l'assassinat.

Enric Buxeres i Bultó, natural de Martorell, 70 anys, advocat, vivia a Barcelona, Passeig de Gràcia, 71. El cadàver fou trobat al Km 7, a les 5h a la carretera Argentona-Granollers, el dia 1-9-1936. Els seus familiars viuen a Barcelona al c. Escorial, 211, s'ignora qui foren els assassins.

Montserrat Cullell i Coll, home, natural de Llinars del Vallès, 70 anys, vidu, fuster, vivia al c. Major, 23. Cadàver trobat el 19 de febrer de 1937, el Km 11 a les 2h a la carretera de Mataró-Granollers. Els familiars viuen a Llinars al c. Major i s'ignoren les circumstàncies del crim.

Blas Llusà i Espinalt, natural de Barcelona, 61 anys, casat, farmacèutic i veí de Barcelona, c. Hospital. El cadàver fou trobat a la carretera de Mataró-Granollers al km 9, a les 3h del dia 23-9-1936.

Lluís Llusà i Calafell, natural de Barcelona, 66 anys, casat, comerciant i veí d'Argentona, c. Calvo Sotelo,12 (abans Conde Lavern). Trobat el

cadàver a la carretera de Mataró-Granollers, concretament al pont de l'Espinal, el dia 4-9-1936. La seva esposa Asumpció Tino i Garcia, viu al carrer Calvo Sotelo, 10 i fou qui demanà la investigació.

Josep Suari i Mora, natural d'Argentona, 36 anys, casat, mestre d'obres, vivia al c. Àngel Guimerà, 12. Fou descobert pels "rojos" al domicili de Badalona, on s'havia amagat, se'l van emportar i no se sap el lloc, però se suposa que fou mort a Montcada. Aquest supòsit es va confirmar.

Tomàs Tejeiro i del Rey, natural de València, 48 anys, casat, comerciant, vivia al c. Monturiol, 11. Fou detingut fora del terme municipal i el seu cadàver fou trobat a la Roca del Vallès.

En aquesta relació hi trobem a faltar **Gabriel Vázquez i Castells**, guàrdia civil retirat, que fou assassinat a Montcada i consta com a veí d'Argentona. De tota manera s'ha de dir que, segons l'historiador Xavier Mas, en el seu estudi sobre la Guerra Civil a Canet, explica que aquesta persona era guàrdia civil d'aquesta població i que estava casat amb una argentonina. Que el 1936 es va traslladar a Argentona perquè tenia por de la persecució de la gent del Comitè de Canet. Tot i així, el van anar a buscar a Argentona i fou assassinat a Parpers per la gent del Comitè de Canet. Tenim dues versions, la primera és la que recull l'Ajuntament d'Argentona i la segona la d'en Xavier Mas.¹

Teresa Lladó Massó. Va estar empresonada per ordre del SIM, durant la guerra, pensem que podria ser el 1938. El motiu fou, que el seu marit, Joan Pannon Ribosa, no va voler anar al front de guerra i es va amagar. Els agents del SIM la van interrogar i empresonar. Va morir a una presó de Barcelona d'un tifus. No tenim més dades, les que exposem estan extretes de la Causa General de l'*Arxivo Histórico Nacional de Madrid*. Aquesta mort no està registrada al jutjat d'Argentona.

Joan Molist Bartrés. Fou víctima del bombardeig de Granollers el 31-5-1938. Aquesta defunció no està inscrit en el Registre del Jutjat d'Argentona, s'ha trobat en el Jutjat de Granollers.

Emilio del Barrio Pascual. 15 anys, natural de Madrid, refugiat a Argentona, morí a causa de l'atropellament d'un cotxe que li provocà una fractura de la base del crani de la que no se'n sortí. Morí a l'Hospital Clínic

---

¹ Mas Gibert, Xavier. *Guerra-revolució i contrarevolució a Canet de Mar, 1936-1943*. Premi Iluro 2001. Caixa d'Estalvis Laietana de Mataró 2002. pàg. 103.

de Barcelona, el dia 16-2-1938. Font del Banc de dades del Centre d'Història Contemporània de Catalunya.

Antoni Calvet i Casavella, 58 anys, morí el 24-12-1936, a causa de mort violenta a Montcada i Reixac, enterrat al cementiri d'aquesta localitat. Segons el llibre de Solé Sabaté i Joan Villarroya, (1985,316-317), Sembla que estava amagat, segons el sumari, al c. Aribau, 7-9, domicili d'un tal Viver, és possible que es refereixi el baró de Viver? En realitat el baró de Viver es deia Darius Romeu. No consta en el padró municipal com habitant d'Argentona, per tant no l'hem afegit.

En total 6 argentonins morts a la rereguarda.

3.- Argentonins morts o desapareguts al front de guerra.

Núm. Volum	Data del Registre	Nom i cognoms	Edat	Lloc i data
Llibre de defuncions. Núm. 19	8-2-1940	Manuel Vázquez Cabrales	19	Mort a St. Javier (Múrcia). Fou mort en passar del front republicà al franquista.
20	27-3-1941	Josep Ballbona Rodón	38	Desaparegut a la batalla de l'Ebre, setembre de 1938.
20	8-4-1941	Josep Bellatriu Ametller	35	Mort en acció de guerra a Ginestar (Tarragona).
20	11-4-1944	Antoni Blanc Gimeno	30	Mort en acció de guerra a la Seu d'Urgell el 26-12-1938.
20	15-5-1944	Francesc Ventura Targarona	18	Mort en acció de guerra al front de l'Ebre, Gandesa, setembre de 1938.
21	6-12-1945	Josep Giralt Casanovas	32	Mort en acció de guerra a Vilalba (Tarragona) el 24-8-1938.

21	29-4-1946	Joan Carbonell Bassa	18	Mort de ferides de bombardeig a la Pobla de Masaluca el 12-8-1938. L'informe especifica que va morir quan volia passar del front republicà al franquista.
22	15-3-1949	Enric Illa Nogueras	24	Mort en acció de guerra al front del Terol, el 31-1-1938.
23	9-6-1954	Josep Agell Fontseca	26	Mort a l'Hospital Militar de Campanya núm. 1 a causa d'una Encefalitis supurada el dia 2-11-1938.
23		Josep Artigas Gallemí	?	Mort a Oropesa del Mar (Castelló) d'una hemorràgia cerebral. No se sap la data.
Quinta del 36		Josep Coronas Font	?	Mort a l'Hospital Militar de Vitoria el 17-4-1939
Quinta del 36 o 38		Rafael Grau Llibre	?	Desaparegut al front republicà. Segons la família és mort.
Quinta del 37		Josep Abril Salom	?	Mort el 15-11-1937, no especifica el lloc.
Quinta del 1937		Agustí Rabassa Serra	?	Mort al front republicà. No s'especifica el lloc ni data.

Quinta del 37		Pere Abril Sala	?	Mort al front republicà el 15-11-1838. No s'especifica el lloc.
Quinta del 37		Josep Mustarós Cortils	?	Mort al front republicà, a la Clínica de Fraga de febre tifoide, el 18-12-1937.
Quinta del 37		Antoni Plandolit Vinardell	?	Mort des del front republicà a l'Hospital de Santoña el 21-4-1939.
Quinta del 37		Antoni Roig Insa	?	Mort en el front republicà el dia 12-10-1938 a Isona (Lleida).
Quinta del 38		Josep Oliveras Pou.	?	Mort al front republicà el 4-7-1938 a Villavieja (front de Llevant).
Quinta del 39		Joan Bellatriu Ripoll	?	Desaparegut al front republicà. Segons la família és mort. No consta ni data ni lloc.
Quinta del 39		Joan Pallarolas Serra	?	Desaparegut al front republicà, a Castelló de la Plana el dia 2-6-38.
Quinta del 39		Antoni Rigola Monclus	?	Desaparegut al front republicà, a Alcalà de Chispert (Castelló de la Plana) el 30-5-1938.

Quinta del 40		Josep Lladó Coll	?	Mort a Melilla a la fortificació núm. 5 de presoners el dia 28-8-1939 a causa d'una febre tifoide que derivà a un col·lapse cardíac.
Quinta del 40		Àngel Oliveras Pou	?	Mort el 10-10-38. Mort no oficial i lloc desconegut
Caixa núm.86	18-10-36	Miquel Artigas Pujola	24-25	Mort al front de l'Ebre.
Caixa núm.86	24-3-1938	Joan Cabot Masisem	38	Mort al front del Terol.
Caixa núm.86	24-3-1938	Joan Casanovas Llagostera	?	Desaparegut. Brigada Mixta, 11, lloc desconegut.
Caixa núm.86	24-3-1938	Esteve Cot Rovira	?	Desaparegut des de gener de 1938, lloc desconegut.
Caixa núm.86	8-6-1938	Josep Icart Alsina	43	Mort a causa d'unes ferides de guerra a l'Hospital de Mataró.
Caixa nú.86	5-9-1938	Pere Ballar Ferreiro	?	Desaparegut. Brigada Mixta, 135, lloc desconegut.
Caixa núm.86	5-9-1938	Joan Dangla Julià	?	Mort, lloc desconegut. Consta que mori en defensa de la independència de la nostra terra.
Caixa núm.87	4-8-1939	Josep Diví Ginesta	?	Mort per ferida de guerra a l'Hospital Militar de presoners de guerra, Deusto (Bilbao).

Caixa núm.88	30-9- 1939	Ramon Font Masferrer	?	Mort el 8-8-39 a l'Hospital Militar de Pedralbes, Clínica Militar núm. 5 , procedent del front republicà.
Caixa núm.88	17-4- 1939	Josep Carreras Font	?	Mort a lloc desconegut. Regiment d'Infanteria de Flandes.
Caixa núm.89	12-2- 1940	Miquel Güell Rectoret	?	Consta el certificat de la seva mort sense donar cap més explicació.
Caixa, núm. 90 i memòria de veïns.		Llorenç Abril Sala	?	Brigada mixta, 24 divisió. Consta en un llistat com a difunt. La versió d'uns veïns i familiars ens diuen que va anar al front i va morir en un hospital a causa d'un tifus.
Lola Perajoan		Miquel Divi Rabassa	?	Mort al front de guerra republicà. Font familiar.
5-475	1939	Francesc Fuentes Aguilera	?	Mort al front de l'Ebre 2-11-1938.
Base de dades CHCC		Teodor Albert Gual	31 anys	Mort a causa d'un bombardeig al front de Ponts (Noguera). 25-12-1938
Aurora Periago Castellà		Andreu Periago Espín	32 anys	Desaparegut a la Batalla de l'Ebre

Comentaris

Les dades que aportem són extretes de fonts primàries diferents. En primer lloc tenim els inscrits al Jutjat Municipal, en segon lloc els morts extrets de les Quintes o Lleves, que no estaven inscrits al jutjat i en tercer lloc els de l'arxiu de correspondència de l'Ajuntament entre 1936 i 1948, que tampoc estaven inscrits al jutjat. Per aquesta raó, la primera columna ens dona el número de referència del volum on estan inscrits, en el cas del jutjat, o de la quinta en el cas de les quintes o bé la caixa corresponent a la correspondència en qüestió. Hem revisat el llibre de defuncions del jutjat de Pau d'Argentona des de 1978 fins el 1985, perquè des del Centre d'Història Contemporània de Catalunya ens han aconsellat que era possible trobar algú que demostrés que havia mort un familiar durant la guerra civil i s'inscrivía entre aquestes dades. Aquesta qüestió ve donada per un reial decret del Govern a l'any 1978, en que concedia una indemnització als familiars directes. A Argentona no hi hem trobat ningú.

Hem afegit un soldat mort **Miquel Divi**, que tal com indiquem és de font familiar directa. Tenim que **Pere Abril Sala** tenia un germà **Llorenç Abril Sala**, que també va morir al front. Aquesta informació és d'una persona que també va estar al front i recorda que van morir els dos germans. En la correspondència de l'Ajuntament consta que la família no en sap res i vol saber si ha mort. Hem decidit incloure'l ja que hi ha dos testimonis un escrit i l'altre viu que ens ho recorda. Aurora Periago i Castellà ens ha comunicat que el seu **Andreu Periago i Espín** fou desaparegut a la Batalla de l'Ebre, aquest cas està pendent de gestionar l'ADN per cursar la recerca a la Comissió de Fosses Comunes de Generalitat de Catalunya.

Per últim hem trobat a l'arxiu de vídues la mort del soldat **Francesc Fuentes Aguilera**. Tot això ens fa pensar que és molt probable que hi hagi més morts dels que hem ressenyat en aquesta recerca. Hem afegit la mort del soldat **Teodor Albert Gual**, que va morir al front de Ponts, a causa d'un bombardeigs. Aquesta mort està certificada pels caps dels serveis mèdics de l'Hospital Militar del IX de l'Exèrcit republicà, amb base a Sanaüja (Segarra), on fou traslladat el cos sense vida, juntament amb altres víctimes civils i miliars.

És possible que hi hagi algun error en transcriure els cognoms, ja que hem trobat que el mateix cognom està escrit de forma diferent en diversos escrits, en algun cas ja ho hem corregit. En la majoria dels casos, ens manquen les edats dels soldats morts, sobretot en les fonts de correspondència, són les que tenen menys dades referents al lloc, la data exacta de la mort o desaparició i l'edat. Hem contrastat tots els noms que

hem pogut i hem verificat tot el que ens ha estat possible. Tot i així, pensem que hi pot haver algun error.

A l'arxiu de correspondència hem observat que entre 1938 i el 1949 són nombroses les cartes dels familiars adreçades a l'Ajuntament demanant informes dels nois que havien anat a la guerra i no se'n sabia res des de feia molt de temps. En alguns casos són reiteratives, al cap d'un mes tornen a fer la demanda perquè no han tingut resposta. En algunes es pot copsar el patiment, fins i tot l'angoixa de saber on està el marit o bé el fill, el germà... Algunes cartes són contestades informant-los que el soldat està greument ferit a un hospital militar lluny de Catalunya i per tant es fa difícil el trasllat. En aquests casos, que en són diversos, ens preguntem, si es farà constar la seva mort a la seva família, en cas que acabi morint. Sabem que en algunes ocasions això fou possible, així ho hem constatat, però tenim la recança que no hagués estat del tot factible de manera general. Tampoc sabem l'existència d'algun soldat mort o desaparegut que hagi pogut estar enterrat en alguna fossa comuna dels diversos camps de batalla i la família no n'hagi estat informada. La dificultat de la recerca és fa evident durant la consulta de documents i en el transcurs del treball.

El 1939 i 1943 sembla que s'hagi estès una febre d'incertesa, d'opressió i angúnia a la majoria de cases de la població d'Argentona. Són nombroses les famílies que no saben on han anat a parar els seus familiars. El malestar de la població és bastant general. A poc a poc, van descobrint que molts no són morts ni desapareguts, alguns són a l'exili, altres a camps de presoners, altres a camps de treball i altres pendants de judici. La repressió franquista havia començat.

Anton Masuet i Chabergo, 27 anys, natural de la Roca del Vallés, vivia a Sant Agnès de Malanyanes. Morí en acció de guerra a l'Hospital Militar d'Arbeca. Consta que és veí d'Argentona en el banc de dades al Centre d'Història Contemporània de Catalunya. Hem buscat aquest nom en el padró municipal de l'any 1931 i el de l'any 1936 a fi de comprovar si realment era veí d'Argentona i no l'hem trobat. Tot i els dubtes, el fem constar ja que són resultat d'una recerca específica.² Tot i que no està inclòs en el llistat definitiu. Tenim el pressentiment que podria ser de Mataró.

És obvi que la complexitat de la recerca, tant pel tractament de les fonts, com pels resultats obtinguts, ens mostra el grau de dificultat existent a

---

² La recerca dels noms al padró municipal els va fer l'arxivera, perquè legalment no es pot consultar el padró d'habitants.

l'hora de fer una valoració quantitativa. Tanmateix, les dades que hem obtingut ens facilitaran el camí per ampliar-les més endavant.

De soldats morts al front de guerra n'hem comptat **40 veïns d'Argentona**.

3.- Repressió franquista. Penes de Morts pels Jutjats Militars de la Dictadura.

L'acabament de la guerra a Argentona fou a la tarda del 27 de gener de 1939. Aquest fet fou celebrat per la majoria de la població. Tothom tenia ganes que acabés la guerra. Però per a aquelles persones que havien estat compromeses amb la República fou un trauma molt gran, el qual els va empènyer a exili: dirigents de partits polítics d'esquerra, dirigents sindicals i soldats combatents al front republicà que havien tingut algun càrrec. Tots sabien la violència que s'havia exercit en altres poblacions foranes, per tant els que van poder, van marxar, altres es van haver de quedar. Entre els que van marxar a l'exili, alguns d'ells van trobar la mort pel camí, amb els bombardeigs de l'aviació franquista, altres en els camps de concentració francesos, la majoria van patir el més gran anonimat, mai més es va saber res del seu destí. Però també molts dels que es van quedar van haver de patir la persecució i la repressió franquista.

Referent el tema de la repressió no volem deixar de banda les morts executades per la repressió, tot i que ja estan documentades en diverses publicacions de llibres a nivell de la repressió a la comarca del Maresme i de Catalunya i el llibre sobre la guerra civil a Argentona, tots ells ressenyats a la bibliografia d'aquest treball.

Josep Fernández Giol, de 33 anys, casat, fuster, sentenciat al jutjat militar núm. 10, afusellat al Camp de la Bóta de Barcelona, el dia 8-7-1939.

Josep Lladó i Ros, de 35 anys, solter, industrial, sentenciat al jutjat militar núm. 19, i afusellat al Camp de la Bóta de Barcelona, el dia 1-8-1939.

Joaquim Villarroya i Bayo, de 46 anys, casat, jornaler, jutjat al jutjat militar de l'auditoria de guerra de Girona, i afusellat al Camp de la Bota de Barcelona, el dia 1-4-1940.

Joan Casolà i Ferrer, de 43 anys, ferrer, sentenciat al jutjat militar núm 9, i afusellat al Camp de la Bóta de Barcelona, el dia 13-4-1940.

Ramon Flordelis i Conte, de 39 anys, casat, xofer, sentenciat a la auditoria de guerra de Girona i afusellat al Camp de la Bóta de Barcelona, el dia 1-7-1940.

També sabem de la mort de **Miquel Ortega i Blázquez**, de 28 anys, casat, picapedrer, mort a la presó Model de Barcelona en estranyes circumstàncies, el dia 31-1-1945. Aquesta informació ens l'ha facilitada l'Associació d'ex presos Polítics.

Ernest Viñals Font. Hem trobat notícies a diverses a l'arxiu de correspondència. En primer lloc està considerat com a personatge perillós, després consta que el 1940 morí a la presó amb circumstàncies estranyes i al final, a l'arxiu hi ha una carta que informa que va morir al cap de pocs dies de la "*Liberación*". (Correspondència 1941, caixa 95).

Hem trobat 7 veïns d'Argentona morts per la repressió franquista.

4.- Morts a l'exili, camps de concentració i a l'estranger.

Salvador Coll i Julià va morir camí de l'exili. Font: memòria oral de veïns i afirmat per familiars.

Isidre Ribó Serrat, mort a Perpinyà el 19-3-1939. Font: Certificat de defunció. Correspondència 1941, caixa 95.

Salvador Illa Nogueras, morí el dia 25-3-1943 en acció de guerra a Rússia. Està enterrat al cementiri espanyol d'Sluk, fila 1, núm.6. Expedient de l'exèrcit, Divisió Espanyola a Rússia. Aquesta víctima és de les que va marxar a la *División Azul*. Aquesta Divisió la va enviar Franco com a suport al nazisme europeu. Es va dir que era de voluntaris, però en la seva majoria estava composta per nois que eren presoners i altres que van ser durament pressionats per allistar-s'hi. La propaganda oficial predicava la lluita contra els comunistes. Font: llibre de defuncions del Jutjat de Pau d'Argentona i consta també en diverses cartes de l'arxiu de correspondència.

Ventura Casanovas Miguel, fill de Francisco i d'Elvira. Consta que va ser mort al camp d'extermini de Mauthausen (Oberdou), el 9-12-1941. Certificat enviat pel Consolat General d'Alemanya a Barcelona, en data del 22-3-1945. Font: Correspondència, caixa 104.

Segons les dades de l'arxiu de l'Amical de Mauthausen en la seva fitxa consta que:

Va néixer a Barcelona el 29-9-1912.

França-CTE. (Companyia de Treballadors Estrangers):109

Captura: Departament de Vosgues o Territori de Belfort, juny 1940

Fronstalags (Camp de presoners de guerra del front): 140 Belfort

Stalags. (Camp de presoners de guerra): XI-B Fallingbostel, matricula: 86911

Comboi: Surt el 25-1-1941, amb 1.472 republicans, dels quals moren 1.079.

Mauthausen. Data d'arribada 27-1-1941. Matricula 5870. Comandos i trasllat a Gusen 30-6-1941, matricula 12958.

Lloc de mort: Gusen 9-12-1941.

En total 4 veïns d'Argentona morts a l'exili o a camps d'extermini.

5.- Consideracions generals

El cens de població d'Argentona al començament de la guerra civil és de 2.683 habitants. El 28-9-1939 segons el padró municipal, té 2.605 habitants. El 1942 arriba a 3.064 habitants. Per tant, a causa de la guerra civil hi ha una disminució de la població que hi viu i està registrada com a veïna. La disminució de població no es pot valorar només per morts, ja que molts veïns van haver d'exiliar-se a causa de la repressió.

Tot i això, atès que a Argentona durant la guerra civil, la població va augmentar perquè hi vénen famílies des de Mataró i Barcelona. Davant l'allau de bombardeigs a aquestes ciutats, consideren que aquesta població és menys vulnerable. Efectivament així va ser, ja que només es registrà dos bombardejos i sense víctimes.

Aquest aspecte no influeix en el recompte d'habitants del padró municipal, ja que la població forana no hi estava registrada perquè no eren residents definitius. També trobem que els refugiats tampoc no estaven inscrits en els cens perquè hi eren de pas. Tot i així, en el moment de la mort seran enterrats al cementiri d'Argentona. Més tard, a partir de 1939, alguns seran traslladats a la seva població habitual per demanda dels seus familiars

Si tenim en compte que la població d'Argentona el 1936 és de 2.683 habitants, fou d'un 1,8% de població, el balanç total de defuncions de víctimes de la Guerra Civil a Argentona. Segons el fons de recerca del Centre d'Història Contemporània de Catalunya dirigit per Jordi Oliva, l'índex mitjà de morts de poblacions de Catalunya està entre l'1 i al 1,49%

i l'índex alt es troba entre el 1,5 i el 1,89.³ Per tant si comparem l'índex de morts d'Argentona podem observar que es troba entre les poblacions catalogades d'índex alt. Els estudis a nivell de Catalunya ens indiquen que hi va haver 40.000 morts en combat, dels quals 38.500 eren republicans i 1.500 franquistes.

La majoria de morts d'aquest període, requeia en la població activa masculina. Això va implicar que es retardessin els casaments. Aquest dèficit de casaments amb la conseqüent disminució de la natalitat, i sumant la mortalitat existent, condicionarà l'estructura de la població activa en les dècades següents.

A Catalunya, la repressió franquista exercida pels vencedors va ser especialment dura entre 1939 i 1944. Tots els acusats eren inclosos en el grup de persones definides com a *rojós-saparatistas*. Era tant perillós ser acusat de comunista com de catalanista d'esquerres. A Catalunya la repressió fou doble, per una part es va perseguir la gent compromesa amb la República i la Generalitat de Catalunya i per l'altra la gent que defensava la llengua i la cultura del nostre país des de diverses entitats molt compromeses. En primer lloc, la repressió fou presentada com un càstig contra els autors dels assassinats comesos entre 1936-1938 i en la revolta dels fets d'octubre de 1934. En realitat, va ser castigada qualsevol persona que hagués tingut un tipus d'activitat política favorable als vençuts.

Per últim voldríem esperonar els estudiosos a seguir treballant en la recerca de morts de la guerra civil i la repressió a les poblacions de la comarca del Maresme. Aquesta comarca, segons el banc de dades del Centre d'Història Contemporània és la que està menys estudiada.

---

³ Jordi Oliva "Miscel·lània d'homenatge a Josep Banet" Edicions Abadia de Motserrat pàg. 569.

Arxius consultats:

Arxiu del Jutjat de Pau d'Argentona. Llibre de defuncions entre el juliol de 1936 al desembre de 1955.

Arxiu Municipal d'Argentona. Actes de defuncions entre el juliol de 1936 al desembre de 1955. Els arxius de les lleves des dels anys 1936 a les de 1942. Correspondència des de 1936 a 1949 i l'arxiu de Mutilats de Guerra i Pensions 1939.

Centre d'Història Contemporània de Catalunya. Banc de dades de morts i desapareguts durant la Guerra Civil a Catalunya.

Archivo Histórico Nacional de Madrid. Fons Causa General de la província de Barcelona. Caixa 1595- expedient núm. 7, Argentona.

Arxiu Amical de Mauthausen. Barcelona

Memòria oral, sempre que ha sigut possible.

Bibliografia

Colomer i Rovira, Margarida. “ *Guerra Civil i Revolució a Argentona (1936-1939)*. Ed. L'Aixernador, 1990. Argentona.

Colomer i Rovira, Margarida. *La Guerra Civil a Mataró, 1936-1939*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2016.

Garriga i Andreu, Joan (coordinador). “ *Història i Memòria al Vallès Oriental*”. Ed. Premsa d'Osona, S.A. 2010.

Solé i Sabaté, Josep M. i Joan Villarroya i Font. “*La repressió a la guerra i a la postguerra a la comarca del Maresme (1936-1945)*”. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1983. Barcelona.

Solé i Sabaté, Josep M. i Joan Villarroya i Font. *La repressió a la reraguarda de Catalunya.1936-1939*”. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989. Barcelona.

Sanabrie Sanromà. Pbro. José. “*Martirologio de la Iglesia en la Diócesis de Barcelona, durante la persecución religiosa. 1936-1939.*” Ed. Libreria Religiosa, Barcelona, 1943.

Mas i Gibert, Xavier. “*Guerra-revolució i contrarevolució a Canet de Mar 1936-1943*”. Premi Iluro 2001, Caixa d’Estalvis Laietana de Mataró, 2002.

Jordi Oliva i altres. *Miscel·lània d’homenatge a Josep Banet núm. 100.* Ed. Abadia de Montserrat, 1991.

ANNEXE

MORTS I DESAPAREGUTS A ARGENTONA. 1936-1944

1.- Morts violentes a la rereguarda

Lladó Massó, Teresa (morta a la presó)
Barrio Pascual, Emilio del
Llusà i Calafell, Lluís
Molist Bartres, Joan (mort en el bombardeigs de Granollers. 31-5-1938)
Suari Móra, Josep
Tejeiro del Rey, Tomàs
Vázquez Castells, Gabriel

2.- Morts i desapareguts al front de guerra

Abril Salom, Josep
Abril Sala, Llorenç
Abril Sala, Pere
Agell Fontseca, Josep
Artigas Gallemí, Josep
Artigas Pujola, Miquel
Ballar Ferreiro, Pere
Ballbona Rodón, Josep
Bellatriu Ripoll, Joan
Bellatriu Ametller, Josep
Blanc Gimeno, Antoni
Cabot Masisem, Joan
Carbonell Bassa, Joan
Carreras Font, Josep
Casanovas Llagostera, Joan
Coronas Font, Josep
Cot Rovira, Esteve
Dangla Julià, Joan
Diví Rabassa, Miquel
Diví Ginestà, Josep
Font Masferrer, Ramon
Fuentes Aguilera, Francesc
Giralt Casanovas, Josep
Grau Llibre, Rafael
Albert Gual, Teodor
Güell Rector, Miquel
Icart Alsina, Josep

Illa Nogueras, Enric
Lladó Coll, Josep
Mustarós Cortils, Josep
Oliveras Pou, Àngel
Oliveras Pou, Josep
Pallarolas Serra, Joan
Plandolit Vinardell, Antoni
Periago Espín, Andreu
Rabassa Serra, Agustí
Rigola Monclus, Antoni
Roig Insa, Antoni
Vázquez Cabrales, Manuel
Ventura Targarona, Francesc

3.- Morts per la repressió franquista

Casolà Ferrer, Joan (afusellat Camp de la Bota)
Fernández Giol, Josep “ “ “
Flordelis Conte, Ramon “ “ “
Lladó Ros, Josep “ “ “
Ortega Blázquez, Miquel (mort a la presó)
Villarroya Bayo, Joaquim (afusellat Camp de la Bota)
Viñals Font, Ernest (mort a la presó)

4.- Morts a l'estranger o a l'exili

Casanovas Miguel, Ventura
Coll Julià, Salvador
Illa Nogueras, Salvador
Ribó Serrat, Isidre

**Ajuntament
d'Argentona**

**AR
GENT
ONA**

és cultura